

Deel 1 Dierenrechten als oplossing voor dierenleed?

Bron 1

Het recht om niet verslonden te worden

(1) Ze maakte het zelf niet meer mee. Maar in april vorig jaar was wolaap Estrellita het eerste wilde dier ter wereld dat een rechts-
5 persoon werd. Het aapje had achttien jaar als huisdier geleefd. De autoriteiten hadden het in een dierentuin geplaatst, omdat het in Ecuador verboden is wilde dieren
10 als huisdier te houden. Maar in deze nieuwe, haar vreemde omgeving stierf Estrellita na korte tijd. De eigenaresse daagde de staat op grond van het *habeas corpus*-beginsel:¹⁾ Estrellita zou
15 wederrechtelijk gevangen zijn gezet. De rechter gaf de eigenaresse gelijk en tekende aan dat de rechten van Estrellita niet één keer, maar twee keer waren geschonden:
20 niet alleen door de opsluiting, maar ook al door het feit dat ze als baby uit de jungle was gehaald.
(2) Ook elders proberen natuur-
25 beschermers via rechtszaken te komen tot het toekennen van rechten aan individuele dieren. Pas als dieren echt partij zijn in de conflicten tussen mens en natuur,
30 zo is de gedachte, brengt de mens het op werkelijk rekening te houden met hun belangen.
(3) Geen moment te laat. Eerdere wetten en afspraken hebben niet
35 voorkomen dat zo'n 41 procent van de amfibieën, 37 procent van de haaien en roggen, 27 procent van de zoogdieren en 13 procent van de vogels met uitsterven wordt
40 bedreigd. Miljarden landbouw- en proefdieren leven ellendige, ultra-

korte levens. Kan het toekennen van rechten aan dieren dit tij helpen keren? En dat in een wereld waarin
45 wij de alles verstikkende soort zijn, een wereld waarin mensen standaard dieren en dierlijke producten eten en anderszins gebruiken, en een waarin dieren elkáár eten
50 bovendien?

(4) De Amerikaanse filosofe Martha Nussbaum stelt in haar onlangs
55 verschenen *Gerechtigheid voor dieren* dat het tot nu toe enkel ontbroken heeft aan een "krachtige theoretische strategie om onrechtvaardigheid te diagnosticeren en passende remedies uit te dragen".

(5) Die strategie komt er kort
60 gezegd op neer dat de rechten van onderdrukte en gemarginaliseerde groepen niet gewaarborgd zijn met enkel vrijwaring van pijn en het voorzien in de primaire levens-
65 behoeften. Een vol en waardig leven is er pas dan als een mens ook zijn vaardigheden kan ontplooien en zijn verlangens na kan streven. Nussbaum noemt dit ook
70 wel de 'capabiliteitsbenadering'.

(6) Er is, betoogt Nussbaum, gezien de huidige stand van de wetenschap geen reden meer om dieren met een bewustzijn te ontzeggen
75 wat ook voor mensen geldt. Immers: "We zijn allen dieren, samen in deze wereld geworpen, strevend naar dingen die we nodig hebben en vaak gedwarsboemd in die poging." Teruggrijpend op het
80 (Amerikaanse) verleden constateert

ze dat we nu met onbegrip terug-
kijken op een wereld waarin zwarte
mensen en vrouwen golden als
85 bezit. Nu is het tijd voor dieren-
emancipatie.
(7) Ruwweg de helft van haar boek
wijdt Nussbaum aan een academi-
sche kritiek op het westerse filoso-
90 fische denken over dieren tot nu
toe, waarbij zij steeds benadrukt dat
haar benadering superieur is. Maar
haar denkwijze is zeker geen breuk
met de traditie. Zij wijst bijvoorbeeld
95 de traditie af die mensen als de
meest superieure dieren ziet, maar
stelt wel dat wij mensen vanwege
onze dominantie en geschiedenis
van wreedheid een “ereschuld”
100 hebben jegens dieren en verant-
woordelijkheid dragen voor hun
welzijn. Ze verwijt utilitaristen²⁾ een
te beperkte opvatting omdat zij
dieren alleen willen vrijwaren van
105 lijden en pijn, en geen oog hebben
voor de andere manieren waarop
dieren een vervuld leven willen
doormaken. Maar aan dezelfde
utilitaristen ontleent ze de grens
110 voor dierenrechten, die zij wil
leggen bij dieren die blijkgave van
een bewustzijn. Dat steeds duide-
lijker blijkt dat ook amfibieën en
insecten verbluffende vermogens
115 hebben waarmee die grens achter-
haald raakt, negeert ze.
(8) Nussbaum brengt haar eigen
benadering naar voren met een
aplomb dat grenst aan zelfover-
120 schatting. In het wetenschappelijk
denken is immers al leidraad dat
welzijn van dieren samenhangt met
hun mogelijkheid natuurlijk gedrag
te vertonen. Nussbaum levert nu de
125 moraalfilosofische draperie om dit
wetenschappelijk bouwwerk: niet-
menselijke dieren staan veel dichter
bij ons dan we eeuwen konden
weten. Nu we dit weten, schept het

130 ook verplichtingen. Jammer dat ze
niet ingaat op het feit dat mensen
de enige dieren zijn met een
dubbele moraal.
(9) Dan de praktische uitwerking.
135 Dieren zouden, net als kinderen en
wilsonbekwamen, vertegenwoor-
digers moeten krijgen die namens
hen procesrecht zouden hebben.
Nussbaum erkent zelf dat het
140 grootste probleem bij bestaande
dierenbeschermingswetten hand-
having is. Of die zou vereenvou-
digen bij de juridische kluwens die
zij aanbeveelt, is sterk de vraag. En
145 van dierenplichten die tegenover
rechten staan, kan evenmin veel
sprake zijn, al schrijft Nussbaum
schijnbaar bloedserieus dat
honden, als zij eenmaal “actieve
150 burgers” zijn, moeten afleren
“overal te poepen” en “overlast te
geven op luchthavens”.
(10) Aan het grootste pijnpunt ter
wereld als het om dieren gaat, de
155 veeteelt en de zuivel- en vlees-
consumptie, maakt zij relatief
weinig woorden vuil. De bio-
industrie is onverenigbaar met de
capabiliteitsbenadering en moet
160 stoppen. In Nussbaums ogen is het
probleem daarmee opgelost. Zij
vestigt daarnaast haar hoop op
vlees zonder dierenleed: kweek-
vlees zal het probleem van vlees
165 eten uiteindelijk naar de geschiede-
nis verwijzen, verwacht zij. Hier is
het niet de filosofie, maar de tech-
nologie die uitkomst kan bieden.
(11) En wat als het gaat om
170 predatie (dieren die dieren eten),
het ultieme dierenrechtendilemma?
Welnu, globaal gesproken is Martha
Nussbaum er niet voor dat dieren
elkaar verscheuren, de capabili-
175 teitsbenadering kent de gazelle
immers net zo’n pijnloze dood na

een lang leven toe als de leeuw.
Het hóéft ook niet per se, schrijft
ze. Katten kunnen hun jachtinstinct
180 toch ook botvieren op een speeltje?
Kunnen tijgers dan geen bal krijgen
om op te jagen, met daarin
“humaan gedood vlees”?
(12) (...) Het sterkst aan dit licht
185 wereldvreemde en puur
theoretische pleidooi is Nussbaums

terugkerende verwoording van alles
wat mensen met dieren delen. En
waarin ze van hen verschillen.
190 “Mensen zijn niet het sterkste of het
snelste. Wel het kwaadaardigste.
Geen enkel ander dier is zo ver-
waand over zijn eigen schoonheid.
En tegelijk haat geen enkel ander
195 dier zichzelf zo sterk en is het
zozeer op de vlucht voor zichzelf.”

Maartje Somers, NRC, 2 maart 2023

Maartje Somers is recensent en journalist.

noot 1 *habeas corpus*: een rechtsmiddel om de wettigheid van een gevangenneming te bepalen

noot 2 utilitaristen: aanhangers van een ethische stroming die de morele waarde van een handeling afmeet aan de bijdrage die deze handeling levert aan het welzijn en geluk van alle mensen

Bron 2

Vlees centrale component in humaan dieet

- (1) Vlees is al vele eeuwen dé centrale component in de voedselvoorziening van de mensheid. Toch zijn er voedselautoriteiten die (ten onrechte) het verhaal de wereld in blijven helpen dat vlees vooral een basis zou zijn voor gezondheidsproblemen en dat vlees er voedings-
5 technisch verder niet veel meer toe zou doen.
(2) Dat schrijft de Vlaamse hoogleraar Leroy in een recente rapportage van het wetenschappelijke tijdschrift *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*. (...) Vlees heeft een eeuwenlange (bewezen) betekenis in het dieet van de mens. De gedachte, zo concludeert Leroy, dat die
10 hoogwaardige rol zomaar overgenomen zou kunnen worden door groenten, fruit en supplementen, is louter speculatief en zelfs onverantwoord als risico's daarvan (ideologisch) worden genegeerd.

redactie Vlees.nl, 9 september 2019

Vlees.nl is het communicatieplatform van de stichting Vlees.nl en is een initiatief van de Nederlandse vleessector.

Waarom dierenrechten en veganisme volgens deze filosoof onzin zijn

(1) Dierenrechten vindt de Britse filosoof Roger Scruton onzin, veganisten noemt hij “ecopuriteinen” en de mens is in zijn ogen de meest verheven soort. (...)

(2) Veel dierethici vinden dat er niet zoiets bestaat als ‘humaan doden’ en dat dieren het recht moeten hebben om niet gedood te worden. Maar Scruton vindt dierenrechten onzin. Wie rechten heeft, heeft ook verplichtingen, stelt hij. En daar moet je voor kunnen instaan. Een kat zou dan altijd een massamoordenaar zijn, dus het slaat nergens op om dieren rechten te geven, vindt hij.

(3) (...) Onze liefde voor honden en katten belast de natuurlijke orde, stelt Scruton, en de veldieren zijn daar de dupe van. “Al hebben deze wezens geen rechten, dat betekent niet dat wij geen verantwoordelijkheden jegens hen hebben. Maar wij nemen hun leefgebied in zonder enig gewetensbezwaar.” Scruton vindt het landschap ook waardevol omdat het voor veel dieren hun huis is. Dat de diversiteit in diersoorten behouden wordt, is heel belangrijk voor hem.

Alexandra van Ditmars, Trouw, 1 november 2019

Alexandra van Ditmars is journalist en filosoof.

Bron 4

Onderstaand fragment komt uit een interview met de Canadese filosoof Will Kymlicka.

“We zijn verplicht om ons bewust te zijn van het lijden van dieren”

- (1) Het is even wennen aan de denkwereld over dierenrechten die Will Kymlicka en zijn vaste coauteur en echtgenote Sue Donaldson vijf jaar geleden in hun boek *Zoopolis* ontvouwen. Het paar schetst een wonderlijk Utopia, waarin we dieren die in het wild leven beschouwen als inwoners van een ander, maar soeverein land, terwijl we de tamme, gedomesticeerde dieren tot volwaardig burger hebben gemaakt. (...)
- 5 (2) Kymlicka: “We hebben de gedomesticeerde dieren uit het wild gehaald en ze eeuwen, soms duizenden jaren gefokt om met ons en naast ons te leven en te werken. Onze maatschappij is hun maatschappij. Hun wereld is ónze wereld. We moeten erover nadenken wat dat betekent.
- 10 (3) Als politiek filosoof denk ik dan aan lidmaatschapsrechten. In menselijke samenlevingen bepaalt de vraag van welke gemeenschap je lid bent welke rechten je hebt, en in hoeverre je toegang hebt tot zaken als gezondheidszorg, publieke goederen of de arbeidsmarkt. En in de
- 15 politieke filosofie is ‘burgerschap’ de categorie waarmee je aangeeft: dit individu is lid van de maatschappij. Net als gedomesticeerde dieren dus.” (...)
- (4) *Bij burgerschap horen rechten, maar ook plichten. Moeten die dieren straks belasting betalen of zoiets?*
- 20 “Bij burgerplichten denken mensen inderdaad meteen aan belasting betalen of in het leger gaan bij een oorlog. Maar ik wil het breder zien: wat maakt een goede samenleving mogelijk? Daarvoor moeten burgers leren hun impulsen te beheersen, sociaal zijn en niet agressief zijn tegen elkaar.
- 25 (5) Ik denk dat gedomesticeerde dieren dat allemaal doen. Ik zit hier met uitzicht op een park: allemaal mensen en honden die met elkaar omgaan. Er is bewijs dat gezelschapsdieren buurten veiliger maken, mensen aangenamer maken. Dieren gaan geen belasting betalen, maar ze dragen bij op een andere manier. Ik denk dat ze goede burgers
- 30 kunnen zijn.”
- (6) *Tot ze hun medeburgers opeten. Ik denk aan de katten.*
- “Het geval van de katten is inderdaad lastig. Een complicatie is dat het roofdieren zijn. Ze willen jagen. En in ons verhaal hebben burgers de opdracht om elkaar niet te doden. Dus daar ligt een uitdaging. Mogen
- 35 we de vrijheid van katten inperken om hun impulsen in te tomen? Daarover is veel discussie in de dierenrechtenbeweging. We hebben er gewoon nog geen perfect antwoord op.”

Maarten Keulemans, de Volkskrant, 18 november 2016

Maarten Keulemans is wetenschapsredacteur bij de Volkskrant.